KREATIV IQTISODIYOT GENDER-INKLYUZIV RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA

Sharipova Aziza Faxriddin qizi
"Toshkent Kimyo xalqaro universiteti" mustaqil izlanuvchisi
azifakhriddinovna@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu tezisda kreativ iqtisodiyotning iqtisodiy mohiyati, jahon miqyosidagi rivojlanish tendensiyalari hamda uning gender-inklyuziv rivojlanishni ta'minlashdagi o'rni tahlil qilingan. Kreativ industriyalarning ayollar bandligini oshirishdagi ustuvor xususiyatlari asoslab berilgan va O'zbekiston uchun ilmiy-amaliy xulosalar shakllantirilgan.*

Kalit so'zlar: *kreativ iqtisodiyot, kreativ industriyalar, ayollar bandligi, gender-inklyuziv rivojlanish, raqamli platformalar, moslashuvchan bandlik.*

Jahon iqtisodiyotida ro'y berayotgan tarkibiy o'zgarishlar sharoitida kreativ iqtisodiyot barqaror o'sishning yangi drayveri sifatida e'tirof etilmoqda. J.Xokins kreativ iqtisodiyotni g'oya va intellektual mulkka asoslangan, ijodiy mehnat mahsuli tovar va xizmatlarga aylanadigan iqtisodiy tizim sifatida ta'riflagan bo'lsa [1], R.Florida kreativ sinfning shakllanishi hududlar raqobatbardoshligining hal qiluvchi omili ekanligini asoslab bergan [2]. Mazkur nazariy yondashuvlar kreativ iqtisodiyotni faqat madaniyat sohasi emas, balki bandlik va daromad manbai bo'lgan keng iqtisodiy tizim sifatida talqin etish imkonini beradi.

UNCTAD ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda kreativ xizmatlar eksporti 1,4 trln AQSH dollariga yetib, 2017-yilga nisbatan 29 foizga o'sgan, kreativ tovarlar eksporti esa 713 mlrd dollarni tashkil etgan. Kreativ xizmatlarning jami xizmatlar eksportidagi ulushi so'nggi o'n yillikda 12 foizdan 19 foizga ko'tarilgan [3]. UNESCO hisob-kitoblariga ko'ra, madaniy va kreativ industriyalar dunyoda 50 mln ga yaqin ish o'rnini ta'minlaydi va ularning qariyb yarmi ayollarga to'g'ri keladi [4]. Bu ko'rsatkich kreativ sektorda gender muvozanati an'anaviy tarmoqlarga nisbatan sezilarli darajada yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Kreativ iqtisodiyotning gender-inklyuzivligi quyidagi xususiyatlar bilan izohlanadi. *Birinchidan*, kreativ faoliyat turlarining aksariyati (dizayn, hunarmandchilik, kontent yaratish, IT-xizmatlar) katta boshlang'ich kapital talab qilmaydi, bu esa moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati cheklangan ayollar uchun tadbirkorlikka kirish to'sig'ini pasaytiradi. *Ikkinchidan*, kreativ mehnat moslashuvchan ish grafigi va masofaviy shaklda faoliyat yuritish imkonini beradi, bu ayollarga oilaviy majburiyatlar bilan kasbiy faoliyatni uyg'unlashtirishga xizmat qiladi. *Uchinchidan*,

raqamli platformalar va elektron tijorat ayol ijodkorlarga mahalliy bozor chegarasidan chiqib, global iste'molchilarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri chiqish imkonini yaratadi. *To‘rtinchidan*, milliy hunarmandchilik, to‘qimachilik, kulinariya kabi ayollar tarixan ustunlikka ega bo‘lgan sohalar kreativ industriyalar tarkibiga kiradi va ularni tijoratlashtirish uchun tayyor asos mavjud.

O‘zbekiston sharoitida mazkur omillar alohida ahamiyat kasb etadi. Jahon banki ma'lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda ayollar mamlakat ishchi kuchining atigi 35,4 foizini tashkil etgan, ayollar o‘rtasidagi ishsizlik darajasi erkaklarnikidan qariyb ikki barobar yuqori [5]. Shu bilan birga, ro‘yxatga olingan o‘zini o‘zi band qilganlarning 42 foizi ayollar hisoblanadi, bu ularning mustaqil daromad topishga bo‘lgan yuqori intilishini ko‘rsatadi. Demak, ayollar mehnat salohiyati to‘liq ishga solinmagan bo‘lib, kreativ iqtisodiyot ushbu salohiyatni rasmiy va samarali bandlikka yo‘naltirishning eng maqbul kanallaridan biri bo‘la oladi.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, kreativ iqtisodiyot va gender-inklyuziv rivojlanish o‘rtasida ikki tomonlama bog‘liqlik mavjud: kreativ industriyalar ayollar uchun qulay bandlik muhitini yaratsa, ayollarning faol ishtiroki kreativ sektorning o‘sish sur'atini jadallashtiradi. Shu sababli "O‘zbekiston – 2030" strategiyasida belgilangan bandlik maqsadlaridan kelib chiqib [6], ayollar bandligini oshirish siyosatida kreativ iqtisodiyotni ustuvor yo‘nalish sifatida belgilash, kreativ ta'lim dasturlarini kengaytirish hamda ayollar kreativ tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashning maxsus mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Howkins J. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. – London: Penguin, 2001.
2. Florida R. The Rise of the Creative Class. – New York: Basic Books, 2002.
3. UNCTAD. Creative Economy Outlook 2024. – Geneva: United Nations, 2024.
4. UNESCO. Re|Shaping Policies for Creativity: Addressing Culture as a Global Public Good. – Paris: UNESCO, 2022.
5. World Bank. Uzbekistan Country Gender Assessment 2024. – Washington, D.C.: World Bank Group, 2024.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "O‘zbekiston – 2030" strategiyasi to‘g‘risidagi PF-158-son Farmoni, 2023-yil 11-sentabr.